

Transcendentální filosofie

Rozhodně se nehlásím ani k názvu, ani k programu tzv. transcendentální filosofie, a to hned v několika směrech a z několika důvodů. Především je tohoto termínu – původně Kantem raženého – velmi zneužíváno, velmi často dokonce bez náležité znalosti nejen jeho původu (a původního významu), ale ani důvodu, proč byl tento termín vlastně Kantem vytvořen (event. zvolen) a k jakému cíli ho bylo použito. Chyba je ovšem i tam, kde lze tuto znalost a toto povědomí doložit. Původní slovo „transcendo“ je odvozeno od slovesa „scando“, takže v překladu, užívajícím slovesa „překročit“ nebo „překračovat“, dochází k oslabení významu „šplhání“ na pouhé „překročení“ (to by bylo legitimní, kdyby šlo o jiné latinské sloveso, totiž transgredior, v němž je důraz na „stupeň“, totiž „gradus“). Jde tudíž jednoznačně o aktivitu ze strany poznávajícího (filosofujícího atd.) subjektu. V případě „nepředmětnosti“ však nejde o žádnou primární aktivitu ze strany subjektu, nýbrž veškerá aktivita je tu podřazena a podřízena „aktu“ naslouchání (a poslouchání), což je vlastně jen zdánlivý akt, eventuálně akt, který se bytostně liší ode všech jiných aktů a aktivit subjektů tím, že spočívá jen v „otevřenosti“ vůči přicházející (adventivní) „skutečnosti toho pravého“. „To pravé“ nejen nemůže být uchopováno aktem, překračujícím rovinu pouhých „daností“, ale ani aktem, který se pokouší o nějaké „šplhání“ k tomu pravému, k tomu, co „má být“, co se „má stát“. A proč tomu tak je? Rotože „to pravé“ není někde před subjektem, aby k tomu mohl subjekt přistupovat (ať už bez vyšplhávání a přesplhávání, nebo bez překračování po stupních dál a výš), nýbrž přichází k subjektu z budoucnosti a zevnitř. Subjekt tomuto „zevnitř“ a z hloubky jeho „niternosti“ přicházejícímu „pravému“ může jen uvolnit cestu a pak se mu dát k dispozici. Místo „transcendence“ by tu bylo na místě jiné slovo; kdybychom trvali ve shodě s tradicí, že „to pravé“ přichází „shůry“, mohli bychom mluvit spíše o „descendenci“. Ale i to prostorové určení „shora“ či „shůry“ je vadné, falešné, takže to zavádět nebudeme: to „pravé“ nesdílí na nebesích, kdesi nahoře, ve výšinách. Snad by tento termín mohl aspoň na samém počátku trochu pomoci, ale rozhodně s ním nelze pracovat trvale, protože je příliš významově (a představově) zatížen právě onou prostorovostí: jako by „to pravé“ bylo někde „tam nahoře“ a tím jaksi „před námi“. Je zřejmé, že nestačí pouze popřít onu úsilnou snahu se „tam nahoru“ nějak došplhat, ale je třeba se zbavit oné před-mětnosti resp. před-mětovosti vůbec. Skutečnost (a zkušenost) „svědomí“ nám zřetelně ukazuje, jak je subjekt angažován, takřka „zajat“ a povolán, poslán a vyslán právě opačným směrem, totiž směrem, kterým se stává věrným tomu, co přichází k subjektu (k subjektům) a jejich prostřednictvím pak dál, do světa předmětných skutečností.

(Písek, 081213-1.)